

Muzică

Emmerich Kálmán - Povestea unui evreu în lumea operetei

de Andreas Schein

Emmerich Kálmán: un nume care, de fiecare dată când îl aud, mă duce cu gândul la coloritul de neconfundat al melodiilor sale, inspirate din folclorul Marii Câmpii Ungare. Operetele sale cu subiecte hazlii, atmosfera tipică austro-ungară, pe care, de fiecare dată, negreșit, reușește să o obțină prin nuanțele folosite atât în muzică, cât și în libret, îl fac pe Kálmán una dintre cele mai prolifiche figuri ale genului de operetă din toate timpurile. Chiar și astăzi, operetele sale sunt montate pe scenele operelor din toata lumea. Nu face excepție nici Opera din Timișoara. Începând cu stagiunea 2013/2014, două operete au fost prezentate publicului meloman al urbei de pe Bega: *Gräfin Mariza* și *Die Csárdásfürstin*.

Emmerich Kálmán se naște la data de 24 octombrie 1882 în orașul Siófok, Ungaria, sub numele de Imre Koppstein, ca fiu al unui comerciant evreu, Karl Koppstein și a soției lui, Paula, născută Singer. Încă din copilărie, Kálmán era fascinat de muzică, asistând de multe ori la repetițiile orchestrelor locale sau chiar la reprezentații de operă, trezind astfel în sinea sa dragostea timpurie pentru scenă. În anul 1897 Kálmán debutează în Budapesta ca pianist. Bucurându-se de o mare admirație din partea publicului meloman, este imediat caracterizat în ziarle Budapestei drept un "Wunderkind". Câțiva ani mai târziu, din pricina unei neuropatii periferice, boală care s-a dezvoltat la nivelul mâinii drepte, renunță la visul de a urma o cariera pianistică. Începe studiul teoriei muzicii și al compoziției cu profesorul Hans von Koessler, iar, în paralel, frecventează cursurile Facultății de Drept din Budapesta. Prima sa operetă, *Tatárjárás* este prezentată în

anul 1909 la Budapesta, iar în urma succesului răsunător de care s-a bucurat, un an mai târziu, Kálmán se hotărăște să prezinte aceeași operetă și la Viena, sub titlul *Ein Herbstmanöver*, cu rezultate identice.

Un succes deosebit i-au adus în special operetele *Die Csárdásfürstin* (1915), *Gräfin Mariza* (1924) și *Die Zirkusprinzessin* (1926). Din pricina originilor sale evreiești, este nevoit să părăsească Viena în anul 1938, urmând să imigreze la Paris. În anul 1940 se decide asupra imigrării în Statele Unite, unde va profesa ca dirijor și compozitor. Anul 1945 îl aduce pe Kálmán înapoi în Europa, la Paris, unde își va petrece restul vieții. O vizită la Viena în anul 1949, deși însoțită de onoruri oficiale, nu îl convinge pe compozitor să se restabilească definitiv în orașul lui Strauss. Compozitorul moare la data de 30 octombrie 1953 la Paris. Împreună cu Franz Lehár, este considerat unul dintre fondatorii așa-numitei „Silbernen Operettenära” (Era de Argint a Operetei). Ultima operetă a lui Kálmán, *Arizona-Lady*, (1954) va fi finalizată de către fiul sau, Charles.

Kálmán a fost căsătorit de două ori cu actrița de origine rusă Vera Makinskaya. Cei doi divorțează în anul 1942, urmând ca un an mai târziu să se recăsătorească. Povestea celor doi începe în Viena anilor '20. În cafeneaua „Sacher” obișnuiau să se întâlnească marile personalități ale operetei din acea vreme. Printre oaspeții permanenți ai cafenelei se numără și Kálmán. În cartea sa, *Unter Tränen lachen*¹, publicistul

¹ Stefan Frey, Georg Markus, *Unter Tränen lachen*, Henschel Verlag, Berlin, 2007.

Georg Markus povestește despre Kálmán: „Emmerich Kálmán era un om care nu putea fi singur, nici măcar o secundă. Într-o zi era în Cafeneaua „Sacher”, iar la masa de alături se așeză o tânără domnișoară. Kálmán îl întrebă imediat pe chelner cine este acea superbă domnișoară. «Ei bine», a spus chelnerul, «este o tânără actriță, dansatoare, este săracă, are chiar și datorii la cafenea, este copilul unui refugiat rus...», deci chelnerul nu a spus nimic frumos despre ea. Dar Kálmán era atât de fascinat de ea, încât a decis să îi plătească datoria pe loc. Kálmán s-a dus la aceasta superbă domnișoară, spunându-i: «Pot face ceva pentru dumneavoastră? Mă numesc Emmerich Kálmán ». Fata a răspuns fără ezitare: «Da. Da. Aș dori să am și eu un mic rol. Știi că tocmai se montează *Die Herzogin von Chicago* [operetă]. Vă rog, dați-mi voie să joc în operetă.» Kálmán a vorbit imediat cu directorul Theater an der Wien, Hubert Marischka, iar Vera a primit pe loc un mic rol în opereta lui Kálmán.”

Fiica lui Kálmán, Yvonne, povestește despre tatăl ei: „Tatăl meu a fost un om foarte liniștit și modest. Nu a vrut niciodată să atragă atenția asupra sa, fie în sens bun, fie în sens rău. Era însă un om foarte bine îmbrăcat. Tot timpul a avut doar un singur model de costum. Când mama mea l-a cunoscut, ea credea că are o singură cămașă, un singur costum și o singură cravată. Până l-a cunoscut mai bine. Când fost la el acasă, a realizat ca are șase costume identice. În acel moment, mama mea i-a spus: „Imre, poți purta mai mult de o singură haină în viață.”²

După succesul enorm pe care compozitorul l-a avut în anul 1924 cu opereta *Gräfin Mariza*, familia se află în plin belșug financiar și muzical, deopotrivă. Așadar, și-au cumpărat o imensă vilă în Viena, pe Hasenauerstraße, numărul 29. Acolo, numărul membrilor familiei crește considerabil. Se naște fiul Charles, mai apoi, fiica Lili. Urmează și al treilea copil, Yvonne. În acea vreme, familia Kálmán era considerată drept cea mai bogată familie din Viena.

Vera era în relații foarte apropiate cu Franz Lehár, rivalul soțului ei. Kálmán se simțea permanent în umbra lui Lehár. În fața camerelor de luat vederi, cei doi compozitori iau o postură prietenească unul față de celălalt. În realitate, cei doi compozitori nu își vorbeau.

In anul 1934, o nouă operetă compusă de Lehár se monta pe scena Teatrului din Viena. Kálmán o trimite pe Vera la premiera operetei, pentru a vedea cum decurge spectacolul. Soții Kálmán sperau ca, după prima reprezentație, opereta lui Lehár să fie scoasă din repertoriul teatrului. Există și un episod comic legat de această întâmplare: într-o zi, Kálmán apare nesolicitat în direcțiunea teatrului și dorind să discute urgent cu directorul, Hubert Marischka. Secretara l-a oprit însă pe Kálmán, spunându-i: „Îmi pare nespuse de rău, Herr Kálmán, dar domnul Lehár se află în acest moment în audiență la Herr Direktor”. Vizibil iritat de situație, Kálmán și-a agățat paltonul în cuier, chiar lângă cel a lui Lehár, și a așteptat, până când Lehár a ieșit din biroul lui Marischka, a luat unul dintre paltoane și a trecut pe lângă Kálmán, fără a-l saluta. Kálmán s-a ridicat, s-a dus către Lehár și i-a spus: „Dragul meu, mi-ai furat cele mai frumoase melodii, măcar paltonul lasă-mi-l.”

Lucrurile decurgeau excelent pentru Lehár, pe când pentru Kálmán, din pricina originilor sale evreiești, lucrurile încep să se înrăutățească, odată cu apariția forțelor naziste în Austria. Astfel, Kálmán se decide să imigreze la Paris, care pe atunci era centrul imigrațiilor germano-austrieci. Pentru a-și face călătoria mai ușoară, familia Kálmán se convertește la catolicism. În anul 1940, odată cu sosirea sa la New York, drumul îl duce pe compozitor la Hollywood, unde, crede el, va putea să își prezinte operetele. El semnează imediat un contract pentru filmarea operetei *Gräfin Mariza*. Una dintre marile greșeli ale tatălui său, spune Charles, este că a refuzat toate cererile de a mai scrie muzică, atât din Europa, cât și de la Hollywood. Așadar, pe cât trecea timpul, Kálmán a realizat că opereta nu mai era solicitată, la modă fiind filmele anti-naziste și cele de spionaj.

² Ibidem, pag. 145.

Anul 1949 îl aduce pe Kálmán înapoi la Viena, unde descoperă ca vila sa fusese distrusă în totalitate în timpul războiului. Ultima speranță a lui Kálmán a fost așa-numita „Operettenrenaissance” (Renașterea Opereții) anilor '50. În 1950, la întoarcerea familiei Kálmán la Paris, Emmerich dorește să savureze din plin ultima perioada a vieții lui. Ziua de 30 octombrie 1953 începe pentru familia Kálmán ca orice altă zi obișnuită. Conform cărții lui Stefan Frey și Georg Markus (p. 190), fiica lui, Yvonne, povestea: „În ziua în care a murit, de dimineață, am fost la el în dormitor, am vorbit, mai apoi am luat micul dejun împreună, iar mai târziu am plecat cu una dintre bucătărese și cu câinele să cumpărăm pește. Când ne-am întors, cealaltă bucătăreasă a deschis ușa,

primindu-ne cu o figură foarte palidă, iar apoi ne-a dat vestea: s-a întâmplat ceva groaznic. Maestrul nu mai este aici”.

Kálmán a fost înmormântat într-un mormânt de onoare în Cimitirul Central din Viena. Văduva Vera își continuă viața în Monaco, iar în anul 1999 moare la Zürich. Fiica sa, Yvonne, este încă în viață. Fiul Charles concertează în anii '90 la Timișoara, organizând un concert în Memoriam Emmerich Kálmán, eveniment care a avut loc la Opera din Timișoara, sub bagheta maestrului Peter Oschanitzky. Charles moare în anul 2015 la Munchen.

Astăzi, pe scena Operei din Timișoara încă este prezentată publicului larg opereta *Gräfin Mariza*, bucurându-se în continuare de un imens succes.

